

TRIGLAVA

LETO VIII.

7.FEBRUARJA 1955.

ŠTEV.158.

SPODLET ELO JIM JE

Trudna sta bila Djilas in Dedijer po dolgem procesu, a lahko sta bila vesela, da sta poceni prišla skozi. Mila kazen, o kateri poročamo na drugem mestu, je mamljiva vaba za ugibanja. Ker je bila sodna dvorana zaprta za vse poštene poročevalce, tudi o tem zadnjem dejanju ni točnih poročil. V megli se je pričelo Djilasovo razkolniško razmišljanje in v meglo se je razkadilo - v kolikor ne bo Djilas postregel s presenečenji kdaj kasneje.

Gotovo je, da je mila kazen najpametneje, kar so mogli titovci storiti, da po najboljši moči popravijo svoj ugled pred zapadnim svetom. Djilas in Dedijer sta jih razkričala za totalitarce, kar je opomnilo svet na staro znano dejstvo. Postopek z grešnikoma je v začetku silovito smrdel po "stalinovskih" metodah: razkrinkovanje, navajanje starih grehov, obtoževanje je bilo prav tako kot v starih dobrih krva vo rdečih časih. Toda zadeva, zanimiva kot razkritje družinskih preprirov in smrtnih trenj v totalitarnih državah, je vzbudila na Zapadu več zanimanja, kot je bilo za titovce prijetno. Od zapada pa, radi ali ne radi, titovci zdaj že precej zavise. Če so te zveze z Zapadom še tako brez vsakih političnih pogojev, so za titovce prijetne poteze (kot pošiljanje pšenice in odlaganje dolgov) neobhodno zvezane tudi z neprijetnimi (kot tuji dopisniki v Beogradu).

Kar je še bolj neprijetno je to, da so se za Djilasa in Dedijera zanimali socialisti v svetu, za katerih srca se Tito najbolj poteguje. Kaže, da sta Djilas in Dedijer nakopala oblasti precej nerodnosti ker sta govorila s tujimi obiskovalci v Beogradu. Posebno neka indijska socialistična delegacija se je nalezla precej njunih idej. V času ko Kardelj pridiga o socialistični bodočnosti sveta v žaru atomske energije, je zelo neprimerno, da se pokaže prav v vzorni socialistični državi, Jugoslaviji, globoko nasprotje prav tako izvirajoče iz socializma.

Zaradi slabega zunanjega vpliva je razumljivo, da je moralo titovce že dolgo srbeti, da pospravijo z nevernikoma. Na znotraj ju je bilo mogoče osamiti. Na zunaj jima v novih razmerah muckanja z Zapadom ni bilo mogoče nataktni nagobčnika. Prav verjetno je, da se je titovska jeza nabirala že dolgo in bi prej ali slej izbruhnila na dan. A do godki se niso zasukali po načrtu. Dedijer in Djilas, čuteč, da se jima majejo tla pod nogami, sta se oprijela v strahu zapadnega tiska kot edinega sredstva, da se sliši njun glas. To je napravilo iz vse zadeve nekaj popolnoma novega. Kot je kasneje ob procesu zapisala BORBA: niso v vprašanju pogledi ali mišljenje teh dveh obtožencev ampak njun poskus, dobiti zase tujo podporo in tako doseči tuje vmešavanje v jugoslovanske notranje zadeve in potem to izrabiti - korist njunih političnih ambicij.- Tako so titovci na glas zavpili in s prstom pokazali na njuno izdajstvo vsemogočne države.

V enem oziru jim je zadeva prišla kot nalašč. Tito se je sprehajal po Indiji in domača propaganda je iz izleta delala svetovno politično dejanje. Tito je gradil svetovni mir in utrjeval prijatelstva z bratskimi azijskimi narodi, s katerimi nas vežejo, kot so rekli, silna želja po miru in v notranji politiki želja za izgradnjo boljše in srečnejše bodočnosti naših narodov. Toda ko je Mendes-France obiskal Rim, je BORBA zapisala, da je bilo med obiskom preveč svečanah spreje

mov in manifestacij formalne diplomatske prisrčnosti, da bi mogli re = alno oceniti vrednost obiska. Podobnega mnenja je vsekakor bil o Tito = vem obisku lep del zapadnega tiska.

To titovcem nikakor ni bilo všeč. Da bi poudarili važnost Titove = ga obiska, so radi navajali vse mogoče tuje časopise, ki so o njem po = ročali. Grški, turški, celo brazilski časopisi so služili titovski pro = pagandi. Toda angleških in ameriških, ki jih doma ljudje pač še najbolj cenijo, niso mogli navesti, ker niso prinašali hval. Takrat jim je kot nalašč prišla Djilasova in Dedijerjeva zadeva, ki je bolj kot Titovi obiski vzbudila zanimanje na zapadu.

Prisebni propagandisti so si takoj izmislili razlago, ki je ubila dve muhi na en mah: Djilas in Dedijer sta po tujem naročilu sprožila reakcionarno gonjo proti Jugoslaviji, ki ji zavidajo zunanjepolitične uspehe. Zdaj vemo, zakaj ta tuji tisk ne piše hvalospevov Titu! Zdaj ve = mo, zakaj sta Djilas in Dedijer dala izjave zapadnemu tisku! Vse sku = paj je črna reakcionarna zarota - so rekli titovci. Pozabili so, da re = cimo oni niso pisali o svetovnem potovanju angleške kraljice, pa jih nihče ni obsodil gonje proti Britaniji. Pozabili so, da so v vseh Beva novih izbruhih napihovali Bevana kot vodečega angleškega državnika, pa jih nihče ni obsodil vtikanja v notranje zadeve. Propagandi so take za = deve postranska stvar. Glavno je, da so omejenim ali ograjenim ljudem po svoje pojasnili dvoje grdih neuspehov. Celo Zapad je to prikrojeva = nje vzel resno in Foreign Office in TIMES sta se nekako opravičevala.

Toda ko so titovci ubili ti dve muhi na en mah, so se zavedli, da so se pokazali proti zapadu preveč kruti. Čutili so hlad, ki je objel zapadno javnost in socialiste v svetu. Isti čut, ki Tita žene v Indijo in zdaj v Francijo in ki je Kardelja gnal na obisk v skandinavske deže = le, jim je povedal, da jim bo strogost z Djilasom in Dedijerjem več škodila kot koristila. Z dobrim nosom za zapadno mnenje so jima nalo = žili milo kazen. Djilas in Dedijer sta itak uničena kot politični oseb = nosti in kot osebnosti sploh, so sklepali. Djilas zavisi od svoje po = kojnine kot bivši minister - kdo ga bo vzel v službo? In kako bo Dedi = jer z veliko družino živel v bodoče če ne od milosti vsemogočne drža = ve? Ali bo eden ali drugi še kdaj govoril, ko mu za hrbtom zeva zapor?

To so zanimiva vprašanja. A vendar ni mogoče reči, da sta se Dji = las in Dedijer pogubila s svojima izjavama v TIMESih. Prav verjetno je, da ju je pozornost zapadnega sveta rešila pred hudō kaznijo. To je vzpodbudno znamenje. Po sedmih letih muckanja z zapadom je tuje svobod = no javno mnenje toliko močno, da si titovci ne upajo iztegniti krempl = ljev. Tako se kaže pot, na kateri bo v prihodnosti totalitarnemu režimu vedno težji obstanek.

Čeprav so si titovci v tem zadnjem primeru veliko prizadevali, da bi bistvo prikrili in Zapad zapeljali na napačno sled, se jim to pot ni posrečilo. Djilasa in Dedijerja so hoteli prikazati kot tuja agenta, da bi odvrnili pozornost sveta od njunih kritičnih pogledov. Z zadošče = njem lahko ugotovimo, da svobodni tisk temu ni nasedel in da ve, da je "Titovo kraljestvo" razdeljeno proti sebi. Kajti proces krize ni rešil!

SPOZNAVJE

Postavljeno nam je bilo vprašanje, zakaj objavljamo zgodovinske razprave o minulih časih, ko pa je drugih, zanimivejših stvari na pre = tek. Nekaterim se namreč naša preteklost ne zdi zanimiva, ker je preveč odmaknjena od njih. Pravijo, da zanima samo stare politike, ki itak tako in tako živijo v preteklosti. - Pobudo za objavo Blankovg. Erjavca nam je dalo porazno spoznanje, da svoje preteklosti ne poznamo. Dokler si pa o njej nismo na jasnem, toliko časa perečih slovenskih ali jugoslovan = skih vprašanj ni mogoče niti postaviti, kaj pa šele razpravljati o njih in jih reševati. Sedanjost je le prehod preteklosti v bodočnost. Razpra =

va dobi pravi smisel in bistvo se pokaže v pravi luči, kadar se ne = vednost ali demagogija umakneta ar = gumentu. Do njega pa pridemo samo z iskanjem in spoznavanjem.

KLIC TRIGLAVA

53, Bucks Hill, Chapel End,
Nuneaton, Warwickshire

Izhaja 1. in 3. ponedeljek v mesecu.

Fran Erjavec:

PRVI DECEMBER

(Zaključek)

Toda kaos in tragedija sta se počela šele odslej dalje. Slovenci smo že prve tedne novembra relativno vzorno sami uredili svojo upravo in vzdržali popolen red, toda kar se tiče narodne obrambe na zunaj ni smo pokazali samo svoje popolne nemoči temveč tudi svojo popolno nespo sobnost (Koroška!). Na Hrvatskem je vladal od tedna do tedna večji kaos. Imaginarne "Države SHS" z Narodnim večem na čelu sploh ni priznala nobena tuja sila razen Madžarske in - Srbije (8.XI.), Narodno veče je izgubilo vsako dejansko moč, provinco so terorizirali vojni dezerterji, združeni v "zelenem kadru", bivši avstriakanti (frankovci) in madžaroni so začeli spet dvigati glave in hujskati zrevolucionirane vojne povratnike in boljše vizirane vojne ujetnike, a življenjske hrvatske in slovenske predele so še daleč preko londonskega pakta zasedali Italijani. V tem brezizhodnem položaju so se začeli Bosanci in Vojvo dinci že desinteresirati na Narodnem veču in so težili za tem, da se čim prej na svojo roko zedinijo s Srbijo. V taki situaciji je Narodno veče dne 4.XI. brzojavno prosilo Srbijo za pomoč. Vse politične stranke, združene v Narodnem veču, so čutile, da preti nevarnost popolne kata strofe in so zaradi tega zahtevale čim prejšnje zedinjenje s Srbijo, a Dalmatinci so poslali Veču dne 19.XI. celo pravi ultimatum Narodnemu veču v tem smislu.

Priprave za zedinjenje

Tako so brezupni politični položaj, notranja zmeda na Hrvatskem, dalmatinski ultimatum in zahteve iz Beograda prisilile Narodno veče, da je sklicalo za dne 23.XI. svoje plenarno zasedanje, na katerem bi morale pasti končne odločitve glede izvedbe zedinjenja. Vprašanje samega zedinjenja vobče ni bilo pereče, ker proti njemu sploh ni bil nihče, temveč je šlo samo za obliko in za čas izvedbe. V tem pogledu je bilo predloženih na zasedanju šest predlogov, ki so se prav tako vsi izjavljali za zedinjenje (tudi Radićev), vendar so se precej razlikovali glede oblike. Ker iz spredaj razloženih razlogov vprašanja notranje ureditve države zedinjenih Slovencev, Hrvatov in Srbov sploh ni nihče proučeval, razen morda Supila, so bili vsi ti predlogi dokaj plitki, drugi celo popolnoma prazni (Tresić-Pavičićev), tretji premalo jasni, četrti za te danje okoliščine fantastični (Radićev) itd., vendar so vsi že nekako kulminirali med centralizmom in federalizmom.

Razprave o teh predlogih so bile ostre. Vsi govorniki so z Radićem vred zahtevali, zlasti glede na italijansko nevarnost, čim prejšnje zedinjenje s Srbijo, toda Radić, ki je poprej tolikokrat zasmehoval anahronistično hrvatsko državno pravo, je naenkrat ravno na osnovi istega državnega prava in v svoji znani netaktni obliki zahteval federacijo. Na to mu je še mnogo netaktnejše že grozil stari oportunist, sremski Srb dr. Ž. Miladinović celo z amputacijo. Lahko bi rekli, da se je že tedaj izoblikovala dilema: narodno edinstvo s centralizmom ali zgodovinske individualnosti s federalizmom. Spor je postajal tako oster, da so trezni in umerjeni hrvatski starčevićanci že zagrozili zapustiti Narodno veče. Končno je bilo dne 24.XI. zvečer vendarle skoro soglasno sprejet kompromisni predlog sredine s precej jasnimi in konkretnimi napotki za 28 delegatov Narodnega veča, ki naj bi odšli v Beograd in s srbsko vlado izvedli zedinjenje.

Naslednjega dne, 25.XI. so se vršile še seje o nekih drugih vprašanjih, dalmatinski Hrvat dr. Andjelinović je zahteval sankcije proti Radićevim in Miladinovičevim hujskanjem in dne 26.XI. se je razpravljalo o odhodu v Beograd, toda sklenjenega še ni bilo ničesar dokončnega. Šele ko se je večina že razšla in so se Slovenci vrnili v Ljubljano, so Pribičevićevi pristaši pozno zvečer sami sklenili, da se Radića izključi iz delegacije in da odpotujejo naslednje jutro. Delegates, ki so

stanovali v Zagrebu, so obvestili v teku noči, toda Slovencem je bilo to javljeno šele naslednje dopoldne, ko so bili delegati že na poti v Beograd. Oni so vkljub temu takoj odpotovali v Zagreb; toda z ozirom na dejstvo, da so jim tu vnovič delali ovire za nadaljnjo pot v Beograd, zelo upravičeno lahko sklepamo, da so jih hoteli namenoma izigrati. To je bila za Slovence tudi prva grenka kaplja v "prvi december" še pred prvim decembrom, ki pa torej ni prišla iz Beograda nego iz Zagreba.

"Zedinitelj" Pribičević

Večina delegatov (18 od vseh 28) je prispela v Zemun dne 27.XI. pozno zvečer, tam prenočila in se naslednje dopoldne prepeljala v Beograd, kjer so se začeli še tisto popoldne predrazgovori, a Slovenci so prispeli tja šele 29.XI. Razgovori so se nadaljevali potem še 29. XI. Dne 30.XI. je bila določena procedura za proklamacijo zedinjenja in popoldne sta bila urejena adresa Narodnega veća in regentov odgovor, a dne 1.XII. ^{zvečer} se je izvršila proglasitev zedinjenja v znani obliki.

Razgovori so se vršili torej dne 28.XI. popoldne, 29.XI. in nekoliko še 30.XI. dopoldne; toda kaj se je te tri dni pravzaprav dogajalo, je ostalo še do današnjega dne vse premalo pojasnjeno. Horvat, ki sicer natančno popisuje skoro vse tedanje dogodke, samo poroča, da je tedaj vršilec dolžnosti predsednika srbske vlade, St. Protić, po kratkem oklevanju sprejel vse napotke Narodnega veća, razen prve točke, ki je govorila, da more šele konstituanta sprejeti dokončno obliko države. Da lje nam pripoveduje, da je Pribičević sam konferiral s Protićem in regentom in da so imeli neki predstavitelji Narodnega veća razgovore z nekimi predstavitelji srbske vlade, toda ne pove nam, kateri predstavitelji (razen Pribičevića) so razpravljali, ne s kom (razen s Protićem in Lj. Jovanovićem), ne o čem in ne kdo je sestavljal adreso in regentov odgovor. Razen tega nam Pribičević v svoji "La dictature du roi Alexandre" pripoveduje, da se je razgovarjal s Protićem in z regentom v prvi vrsti o monarhiji in republiki, o demokratičnem in parlamentarnem političnem redu v novi državi in da sta regentov odgovor sestavljala on in Lj. Jovanović. Toda ravno kar se tiče demokracije, se je težko zanesti na Pribičevićeve trditve, ker je bil že par mesecev nato ravno on tisti, ki je začel prvi najbrutalnejše gaziti vsa demokratična načela. Neki slovenski viri dodajajo samo še to, da so bili glavni razgovarjalci s srbsko vlado Pribičević, Pavelić in Smodlaka, da je sprejel regent v avdijenco še neke druge "odlične člane delegacije" in da je pri adreši sodeloval tudi dr. Brejc.

Jaz sem se o teh stvareh l. 1928. obširno razgovarjal s tedanjim glavnim slovenskim delegatom in posnejšim predsednikom ljubljanske deželne vlade, dr. J. Brejcem. On mi je pripovedoval, da večina delegatov niti sama ni vedela, kaj se je pravzaprav dogajalo. Res je, da so se vršila neka posvetovanja delegatov, na katerih je imel glavno besedo Pribičević, toda vsi so imeli vtis, da vodi vse odločilne razgovore Pribičević sam za kulisami in da je bil njegov glavni cilj izigrati napotke Narodnega veća v korist centralizma. Nekateri Slovenci in Hrvati so se sicer poskušali temu upirati, toda nikakor niso dorastli situaciji. Zlasti ko je izigral Pribičević še neresnično karto, da mora regent nujno odpotovati v Pariz, so vsi opustili napotke Narodnega veća, sprejeli zedinjenje brez zadostnih obvez in v tem smislu so se glasili potem tudi državnopravni akti od 1.XII. Ti so vsebovali samo neke splošne platonske obljube, a kmalu so bile pogažene tudi te. Toda regent se je vendarle svečano obvezal, da bo vladal ustavno, parlamentarno in demokratično, a je bil ravno on tisti, ki je potem gazil ta svoja obetanja z obema nogama ne le nasproti Slovencem in Hrvatom temveč vsaj v enaki meri tudi do Srbov v korist svojega lastnega osebnega avtokratstva. Večina delegatov se je potem že naslednjega dne vrnila spet domov, a Narodno veće je izdalo dne 3.XII. razglas o izvršenem zedinjenju z izjavo, da je s tem tudi prenehala njegova funkcija.

Tako je torej prišlo do 1.XII. in tako je bil izveden. Kaj vidimo iz tega sumaričnega pregleda? Jeseni l. 1918. vse jugoslovanske politične stranke brez vsake izjeme, vključno Radića, niso bile le za državno

temveč tudi za "narodno zedinjenje". Hrvatski sabor je to zedinjenje dne 29.oktobra sklenil soglasno, Narodno veće je dne 4.novembra prosilo pomoč od Srbije in 24.novembra je Narodno veće kot nesporni politični reprezentant avstro-ogrskih Jugoslovanov, a izrečno še Hrvatov in Slovencev, skoro soglasno sklenilo poslati delegacijo v Beograd, da izvede zedinjenje. Srbske vojske skoro do sredine meseca novembra še sploh ni bilo na bivšem avstro-ogrskem jugoslovanskem ozemlju, a ko je prišla, se vsaj do 1.decembra ni prav nikjer in v nobeni obliki niti poskušala mešati se v razvoj političnih dogodkov. Enostavna politična nepoštenost je zato danes ponarejati zgodovinska dejstva in govoriti o kakršnem koli srbijanskem političnem pritisku (glej sramotni memoranandum hrvatske duhovščine Eisenhowerju) na popolnoma svobodno samoodločbo prečanskih Jugoslovanov. Da, bil je pritisk, toda od naših skupnih zunanjih sovražnikov in od notranje zmede na Hrvatskem, zaradi česar so ravno Slovenci in Hrvatje sami pričakovali in sami prosili Srbe za pomoč.

Umrli in odsotni vodniki

Toda v ta razvoj so prišle še druge težave. Oba največja ideologa našega zedinjenja, Janez Ev.Krek in Supilo, sta v polnem pomenu besede padla skoro istočasno (prvi 8.oktobra in drugi 23.septembra 1917) sredi največje borbe zavzedinjenje, a Radića je izključil iz delegacije Zagreb sam, ne pa Beograd in prav tako ne zaradi njegovega stvarnega stališča temveč zaradi njegovega destruktivnega in demagoškega hujskanja v najkritičnejšem zunanjem položaju. Prav ob osvoboditvi (29.oktobra) in zedinjenju (1.decembra) so bile izven domovine tedanje tri največje in najodgovornejše politične avtoritete vseh treh narodov, dr.Korošec, dr.Trumbić in Pašić; zaradi tega je bilo potem izvedeno tudi vse brez kakršnega koli njihovega sodelovanja. Izven države je bila še vedno tudi srbska narodna skupščina in skoro vsa srbska vlada, a v Beograd so razen regenta prispeli šele trije srbski ministri. Res je, Protić je bil velik državnik ter ena vodilnih srbskih političnih osebnosti in on je - po pripovedovanju samega Hrvata - tudi sprejel vse napotke Narodnega veća, razen možnosti republikanske državne oblike, toda verjetno je, da tedaj še sam ni imel nobenega jasnega pojma o Hrvatih in seveda še manj o Slovencih ter je zaradi tega kolikor toliko podlegel usodnim informacijam in sugestijam Pribičevića, poznejšega najintimnejšega političnega partnerja istega Radića. Točno, kdo in kako je izigral napotke Narodnega veća, nam dejansko ni povedal do danes še nihče. V takih okoliščinah je bila vsa oblika izvedbe prvodecemberskega zedinjenja v veliki meri samo nekaka improvizacija na hitro roko, v največji sili in v odsotnosti najavtoritativnejših osebnosti in organov vseh treh narodov. Tako se je žal eden največjih dni naše skupne zgodovine in zgodovine vsakega posameznega našega naroda nujno moral izmaličiti skoro v nekako politično - farso.

Kdo je vsega tega kriv? Objektivni zgodovinar more do neke mere govoriti o zelo hudih nekorektnostih nekaterih tedanjih političnih akterjev in o premajhni politični sposobnosti drugih; toda govoriti o kakršnikoli direktni krivdi bodisi Slovencev, bodisi Hrvatov, bodisi Srbov kot narodov, je popolnoma nemogoče in - politično nepošteno. Največja krivda leži vsekakor v spredaj naznačeni skoro popolni "tehnični" nepripravljenosti na naše zedinjenje in v skoro popolnem medsebojnem nepoznanju. O krivdah političnih skupin in celo posameznih narodov bi mogli govoriti šele pri poznejšem razvoju.

Ali je bil zato "prvi december" napaka? Ne! On znači kulminacijo - sko točko instinktivnih, zdravih in pravilnih teženj treh generacij naših treh narodov. Z njim vsaj nismo zamudili edinstvene zgodovinske prilike, a izrečno še za nas Slovence in Hrvate - o tem sem prepričan v dno duše - je pomenjal pravo politično rešitev. Ako je bil izveden slabo, jako slabo in občutimo usodne posledice te slabe izvedbe mi vsi še danes, bi nam moralo služiti le za grenak pouk, da ne bi delali še tudi v bodočnosti takih velikih napak. Politično - ne narodno! - zedi-

DJILAS IN EMIGRACIJA

Jugoslovanski komunistični tisk ni mogel narediti večje usluge be guncem, združenim v "Zvezi demokratičnih Srbov, Hrvatov in Slovencev", kot da je seznanil jugoslovansko javnost v domovini z njenim stališčem in sploh njenim obstojem. Ta Zveza je namreč poslala pismo pariškemu levičarskemu dnevniku COMBAT, v katerem pojasnjuje svoje mnenje glede afere Djilas-Dedijer. Francoski list je pismo objavil v novoletni številki. To pa je bila rdeča ruta za beograjsko BORBO in POLITIKO. 4. januarja sta oba lista pridobila pariško pismo in njegove avtorje povežala z dr. Živkom Topalovičem. Sijajno priliko sta spet izrabila, da sta lahko znila nekaj gnojnice na socialističnega prvaka in ga obtožila, da je pobegnil iz Jugoslavije skupaj z Nemci. To beograjsko reakcijo na pariško Zvezo je zabeležil tudi dopisnik NEW YORK TIMESA.

Toda komunistične strelice so zgrešile cilj, kajti dr. Topalović nikakor ne stoji za "Zvezo demokratičnih Srbov, Hrvatov in Slovencev", ki je združenje predvsem mlajše generacije. Ne bodi len je dr. Topalović več poslal pismo direktorju POLITIKE, s katerim se sicer dobro pozna. Opozoril ga je, da je imenovana Zveza povsem neodvisna od njega in da on podpisuje svoje politične izjave s polnim imenom. Ponovil je, da ni bežal z Nemci, ampak ga je ameriško vojaško letalo s petimi angleškimi častniki po naročilu zavezniške Vrhovne komande v Kairu prepeljalo iz štaba gen. Mihailovića v Italijo, da opravi neko politično misijo. Seveda dr. Topalović dvomi, če bo direktor g. Ribnikar objavil njegovo pismo s temi popravki; kljub temu je apeliral na njegovo čast, saj je ta isti direktor nekoč pred davnimi leti cenil Topalovićevo sodelovanje in tudi članke. Dober pa je zaključek pisma: "Morda boste rekli: lahko vam je biti dostojen v Franciji, deželi, kjer obstoja osebna varnost. - Žal mi je, toda vi sami ste izbrali delo in življenje v deželi diktature."

POLITIKA tega pisma seveda ni objavila. Pač pa je bilo objavljeno v SINDIKALISTU.

"Pogumno dejanje"

"Zveza demokratičnih Srbov, Hrvatov in Slovencev" je zaprosila urednika pariškega COMBATA, da objavi naslednjo izjavo:

"Nedavno dane izjave gg. Milovana Djilasa in Vladimirja Dedijerja predstavljajo po enoletnem molku važen dogodek, ki ga ne bi smele podcenjevati niti demokratične sile v Jugoslaviji niti ne one v tujini, še manj pa svobodno mednarodno mnenje. Naša zveza, prepričana da deli čustva precejšnjega dela jugoslovanske emigracije in da istočasno izražata mnenje vseh demokratičnih in socialističnih sil v Jugoslaviji, katerih zagovornik je v svobodnem svetu, se ne obotavlja pozdraviti izjav gg. Djilasa in Dedijerja kot pogumnih dejanj opozicije, ki poskušajo razbiti težak molk, vsiljen jugoslovanskemu ljudstvu pod lažnim izgovorom, da bi javna razprava škodovala "dobremu imenu" Jugoslavije." (ps)

ZMEŠANI KOČA: "Klic Triglava" je v uvodniku 17. januarja priobčil izjavo Koče Popovića, po kateri da Tito ni bil vprašan za svet glede postopka proti Djilasu in Dedijerju. TANJUG je to vest ameriške ASSOCIATED PRESS in pariške FRANCE PRESSE ostro zanikal in obtožil njuna dopisnika po tvarjanja izjav, češ da je izjavil Popović baš nasprotno. Agenciji sta kasneje objavili popravek in se opravičili, NEW YORK TIMES se je pa malo ponorčeval na račun nerodnega Koče. Ta je bil verjetno nekoliko zmešan, ko je imel opravka z iznajdljivimi dopisniki in izzivajočimi vprašanji. Ni verjetno, da bi tako resna agencija, kot je ameriška, tendenčno prikrojila izjavo. Seveda pa mora nekdo biti kriv za nerodnost. Tovariš ministar menda vendar ne bo.

M.V.

njenje je kategoričen imperativ za nas vse, toda to zedinjenje ne sme temeljiti na frazah, še manj na "nadmodrivanjih" in "podvaljivanjih", temveč na zdravih realnostih ter na medsebojni iskrenosti in spoštovanju.

Fran Erjavec

MILA KAZEN ZA DJILASA IN DEDIJERA

Peš sta pribrozgala Djilas in Dedijer prejšnji ponedeljek zjutraj po beograjski plundri in gruča mladičev pred okrožnim sodiščem ju je pozdravila s klici "Izdajalca!". Obtoženca in izbrana rdeča publika so vstopili v sodno dvorano. Zapadni časnikarji so ostali zunaj. Nihče od njih ni dobil dovoljenja, da prisostvuje procesu v tej deželi socialistične demokracije, češ da ni mogoče pričakovati, da bodo verno poročali.

Šestnajst ur kasneje sta se Djilas in Dedijer spet pojavila na prostem; slednji "na smrt truden", kot je izjavil. Šestnajst ur sta s svoji ma branlema stala pred sodiščem, ki je pozno ponoči naznanilo sodbo: poldrugo leto zapora za Djilasa in pol leta zapora za Dedijera. Tudi ta mila kazen je le pogojna. Če Djilas v treh letih in Dedijer v dveh ne napravita nič kaznivega, ne bosta šla v ječo. Kako je do te kazni prišlo, ve le izbran krog ljudi.

Kajti razprava je bila tajna in ji tudi domači tisk ni mogel prisostvovati. Takoj, ko je tožitelj prebral obtožnico, je predlagal, da naj bo razprava tajna, ker da bo govora o odnosih s tujimi državami, kar bi moglo škodovati državnim interesom. Ker bosta Djilas in Dedijer v bodoče najbrže skopih besedi, ne bomo zlepa zvedeli za njuno obrambo.

Obtožnica je slonela na čl. 118 Kazenskega zakona. "Kdor z namero, da podkoplje oblast delovnega ljudstva, obrambno moč države ali ekonomsko osnovo socialistične izgradnje," pravi čl. 118., "ali da razbije bratstvo in edinstvo narodov FLRJ; s sliko, pisanjem ali govorom, na zborovanjih ali na drugi način, vrši propagando proti državni in družbeni ureditvi ali proti političnim, gospodarskim, vojaškim ali drugim važnim meram ljudske oblasti, bo kaznovan s strogim zaporom. Z isto kaznijo bo kaznovan, kdor propagira fašizem ali druge narodu in državi sovražne ideje."

Ta člen je dovolj širok, da zajame vsakogar, ki bi odprl usta in ne bi hvalil režima. Tožilec je orisal sovražno početje Djilasa in Dedijera, ki je prišlo do vrhunca z izjavama londonskemu TIMESU in NEW YORK TIME SU pred dobrim mesecem. Razložil je zaplet, kot so ga razlagali uradni krogi od vsega začetka, ko je Kardelj v Sarajevu pokazal pot s svojim napadom na "skrahirana politikanta".

V uradni razlagi pravijo, da sta Djilas in Dedijer že dolgo rovarila, se delala mučenca, govorila tujcem slabo o državi in končno prav v decembru, ko je bil Tito na svojem slavnem potovanju po Indiji, izbruhnila na dan z izjavami v tujih časopisih. Namen teh je bil škodovati ugledu države in storiti uslugo nazadnjaškim krogom v svetu, ki so jim bili Titovi zunanjepolitični uspehi trn v peti. Zato je bil izbran prav ta trnutek in zato je zapadni tisk sprožil proti Jugoslaviji tako gonjo, napihujoč zadevo, ki je bila v resnici neznatnega notranjega pomena.

Tožilec je navajal oba glavna kriva članka v TIMESIH in za čudo navedel tudi članek v TIMESU 8. januarja, ki poroča o jugoslovanskem uradnem stališču in opravičuje navaja zagotovilo diplomatskega dopisnika da nihče ni imel namena gonje proti Jugoslaviji. V prejšnjih člankih je Dedijer povedal londonskemu TIMESU, da je bil klican pred Kontrolno komisijo, ki je podobna inkviziciji, a da ji je odrekel pristojnost. Od njega ne morejo zahtevati, da zataji svojega prijatelja Djilasa, čeprav se z njim v mnogih pogledih ne strinja. Hočejo zadušiti svobodno razpravo v partiji, a on se jim ne pusti.

Tri dni kasneje je Djilas NEW YORK TIMESU povedal, da v Jugoslaviji vlada nekak stalinizem, da je komunizem v tem svetu preveč izenačen z diktaturo in da bi bila Jugoslaviji potrebna še ena socialistična stran ka. Komaj dva dni nato je oba, Djilasa in Dedijera, zadela Kardeljeva obsodba kot grom iz oblakov. Sledile so različne organizacije, katerih član je Dedijer še bil ob tem času. Z Ljudsko skupščino na čelu so ga vrgle iz svojih vrst. Nato je sledil sodni postopek. "Upokojenec" Djilas in "honorarni izredni profesor" na univerzi Dedijer sta bila obsojena za dejanja škodljiva državi.

Tujim časopisom se je zdela zadeva bolj zanima kot je bilo titovcem všeč. BORBA je recimo prinesla čečkavo karikaturu, kjer gruča tujih dopisnikov napihuje dva balona, enega z Djilasovim dolgim obrazom in dru-

gega z Dedijerjevim čopom las. Kolikor so že tuji dopisniki pomagali pri zapletu, jim pri razpletu ni preostalo drugega, kot da v pustem januarskem večeru čakajo na zaključek. Pozno ponoči so poslali v svet novico o lahki kazni, ki je bila rahlo presenečenje. (ds)

SPREHOD PO FLEET STREETU

Vredno je začeti pri OBSERVERJU, čigar dopisnik je za Novo leto sporočil svoje vtise iz Beograda. Pravi, da ni nič bolj razjezilo vladne kroge kakor dolg razgovor med Djilasom in neko indijsko socialistično grupo, ki je pred Titovim potovanjem v Indijo obiskala Jugoslavijo. Indijci so poskrbeli, da so pokazali, kak vtis je nanje napravil ta razgovor. Zato je partijski valjar hotel na tiho pospraviti s tistimi, ki jim je Djilas preveč prorasel k srcu. Temu je sledilo preganjanje Dedijerja, a samo zato, ker je odklonil pristojnost kontrolne komisije. Tjo verjetno ni bil upoznan s podrobnostmi metod te komisije, toda kot šef partije je gotovo vedel za to, da je Dedijer klican pred komisijo. Vse kaže, da so vladni krogi računali, da bodo vse skupaj lahko uredili tihoma, pred samo komisijo, in da se bo Dedijer udal ali pa pristal na izključitev. Tega, kar pa je potem storil, pa seveda nihče ni pričakoval in ta njegov postopek je potem njega tako bremenil, čeprav ni dvoma, da se ne bi nikdar poslužil tujega tiska, če bi bil deležen demokratičnega postopka v partiji. - Isti list komentira postopek kot oster opomin, da je kljub notranjim reformam Jugoslavija še vedno vladana od partijske diktature. Vprašanje osnovne važnosti je, ali so v Jugoslaviji take izjave tujemu tisku, kot sta jih dala obtoženā, dovoljene ali ne; Beograd nanj ne more odgovoriti zadovoljujoče s tem, da sramoti posredovalca, ki je izjave razširil. Po ECONOMI STOVEM mnenju, ne bi, po zapadnih pojmih, nikdar smelo priti do procesa. Obtoženca ne bi prišla tako poceni skozi, če bi bilo vsaj malo resnice v obtožnici, da sta se poslužila tujega tiska zato, da bi inozemstvo pritisnilo na vlado, naj spremeni politiko. Djilas in Dedijer sta se obrnila zato na tuje dopisnike, ker jima je bil domači tisk saprt. DAILY TELEGRAPH je mnenja, da je govorjenje jugosl. oblasti o "tujih intervencijah" samo izgovor, da bi odvrnili pozornost od nazorov, ki jih ima Djilas in zaradi katerih dejansko trpi. Ti izgovori pa samo podpirajo zapadno mnenje, da je nekaj več v Djilasovem protestu proti avtoritarni vladavini in nekaj več v njegovem klicu po dovolitvi legalne opozicije kot pa se je sprva zdelo. TIMES opozarja tožitelje, da je vloga svobodnega tiska, vedno iska ti in poročati resnico, kot jo vidi dopisnik s fair in neodvisnim mišljenjem. MANCHESTER GUARDIAN prigovarja Titu, da si bo okrepil svoj ugled na Zapadu občutno, če bi dovolil Djilasu-Dedijerju, da združita poklicno življenje z "življenjem v opoziciji"; še bolj okrepil, če bi pomilostil nekomunistične politične kršitelje iz prve povojne dobe. Neodvisni tednik TIME AND TIDE ugotavlja, da cel proces ni razčistil dobrih in slabih strani vse zadeve. Celu v sami kazni vidi željo, zmanjšati pomen vse stvari, medtem ko naj bi Djilas bil prisiljen molčati. Upornikom ni bilo dopuščeno, da bi postala mučenca. Toda dejstvo ostaja, da so vprašanja, ki jih je načel Djilas, ostala nerazpravljana in nerešena. (zps)

PRIZIV: Kakor poroča BRITISH UNITED PRESS iz Beograda, naj bi Djilas in Dedijer vložila priziv proti razsodbi okrožnega sodišča.

OROŽJE IN RIŽ: Kot darili si bosta Jugoslavija in Burma izmenjali riž in orožje. Jugoslavija bo poslala orožja za eno pehotno brigado; zdi se verjetno, da bodo z orožjem prišli v Burmo tudi jugoslovanski častniki kot instruktorji.

GOSTOVANJE: V Londonu je s tremi deli gostovala zagrebška opera, skupno 240 solistov, zbornih pevcev, plesalcev in orkester. Kritiki so bili prizanesljivi, zlasti ker so upoštevali, da je Zagreb tako mesto kot Leicester, ki si ne more dovoliti stalne opere in mednarodne turneje.

"DOMOVINA", glasilo Slov. demokrat = ske stranke prinaša misli o preureditvi Narodnega odbora, o čemer bomo poročali prihodnjič.

.....
NAROČNINA za KT: letno 24/-, četrt = letno 6/-.

DARUJTE ZA

„NAŠ DOM“ V LONDONU